

OKOLEK

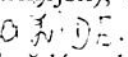
Napsal Ferdinand TESAR

Střípky vzpomínek volyňských Čechů jsou pravděpodobně různorodé, ale asi jedno mají společné a pro ty z nás, kteří jsme prožili část svého života na Ukrajině dobře známé. Pro všechny bývalé obyvatele českých vesnic na Ukrajině je lze asi rozčlenit na období budování vesnic, část života na vesnici, a na období soukromého hospodaření, kolektivizaci, válku, nuceného nasazení obyvatel v Německu a odchodu do Čech, podbarvené problémy v soužití s ukrajinskými vesnicemi a Ukrajinci samými. I přes všechny tyto útrapy na tuto část života nelze zapomenout a ani vymazat a proto píši i tyto vzpomínky.

První písemné informace o české vesnici OKOLEK na území bývalého Ruska, později SSSR, se datují z let 1870-1875, kdy prvních 5 českých rodin přijelo do Čerňachovské oblasti (rusky, „rajon „) na Novopolské panství a od majitelů zakoupilo pozemky v místě pralesa a močálů na stavbu domů a založení polí pro vlastní obživu. Dále následovalo dalších 5 českých rodin, až se vesnice postupem doby vesnice rozrostla na 66 českých rodin se školou, obecním úřadem a s mnoha řemeslníky.

Potvrzení o zakoupení pozemku mého dědy, Františka Tesaře, se do dnešní doby nezachovalo, ale ještě v roce 1980 jsem je při probírání starou dokumentací objevil a později se rozhodl pro jeho likvidaci. Mnoho věcí mám uchováno v paměti z vlastních zážitků a mnoho si pamatuji z dětství z vyprávění mého otce a dalších starousedlíků z Okolku.

Počátky budování vesnice si vybavuji pouze z vyprávění starousedlíků (pan Cvrk, Andres, Jandík) neboli prvních obyvatel vesnice Okolek; byly to doby velice obtížné a dnes si to ani nelze představit. Pan Cvrk vypravoval, že nejprve si museli vykopat „zemljanku“, pak vykácet a vymýtit prales, postavit dům z části pokácených stromů a připravit pole k vlastní obživě při neustálé obavě o život a o to málo, co každý vlastnil, protože byli ohrožováni vlky. Část dřeva prodali a za utržené peníze si koupili koně. Mnohokrát se stalo, že jim vlci rozsápali koně, což v té době představovalo velké jmění a nezbytnost pro zabezpečení života rodiny.

Vesnice Okolek se rozkládala na poměrně rovinatém terénu na vykácené a vypálené části pralesa a na odvodněných močálech Novopolského panství. Vykopaný potok s rybníky ve vesnici na odvodňování močálů procházel celou vesnicí a odváděl vodu až do říčky v Ivanovičích. Na přiloženém nákresu je naznačeno uspořádání vesnice, okolní důležité orientační body a také jednotlivé rodiny ve vesnici. Vesnice byla postavena podél hlavní cesty široké asi 10 m, vedoucí směrem na Čerňacov a spojující a vesnice Hrušky a Alexandrovka. Ve vesnici Ivanoviče, byla to ukrajinská vesnice asi s 3000 obyvatel, kde bydleli pouze 3 české rodiny, byla střední škola ve zděném zámečku bývalého majitele Vacátka. Pulyny, (nejprve Kutuzov po vojevůdci Kutuzovovi, za vlády sovětů Krasnoarmějsk), bylo okresní město se smíšeným osídlením (Češi, Poláci, Rusové, Němci, Ukrajinci) .

Domy ve vesnici byly postaveny blízko cesty a před každým domem směrem k cestě byla pouze zahrádka a za domem pak byly hospodářské budovy a zahrada; pole pro každého majitele byla za vesnicí, vzdálená asi 3-4 km. V blízkosti vesnice byly zbytky vyhořelého lesního zámečku novopolských pánů (a podle vyprávění starousedlíků také i stanice pro výměnu poštovních koní) a podle toho se jmenovala i cesta z vesnice k zámečku - Zámecká ulice. Nejstarší usedlíci a také zakladatelé vesnice pak většinou bydleli podél této ulice.

Domy obyvatel, zpočátku dřevěné, byly postaveny jako přízemní s třemi až pěti místnostmi, asi 3 m vysokými, s dřevěným stropem a prkennou podlahou. Střechy domů byly sedlové pokryté došky, taškami nebo u nových domů plechem. Podle finanční situace majitelů

postupem doby byly přestavěny na zděné. Česká vesnice Okolek byla na svou dobu a podmínky života na Ukrajině celkem dobře vybavena a zabezpečena. Ve vesnici byla pošta a obecní úřad, který řídil i vesnici „Ivanoviče kolonie“. Dále vesnice na své vlastní náklady postavila asi v roce 1930 novou zděnou školu vedle staré dřevěné, kde se až do zákazu v roce 1938 vyučovalo v českém jazyce, hasičskou zbrojnicí a zabezpečila si vybavení, které bylo objednáno a dodáno přímo z Čech. Na přiložené fotografii dobrovolného hasičského sboru je vidět také toto jejich vybavení (ruční stříkačka, voznice na vodu a vůz na žebříky). Ve vesnici byla dále sběrná mlékárna pro stáčení mléka, pasterizaci a výrobu tvarohu, obchod společně s hospodou u Jandíka, 3 kováři, kolář, 2 truhláři, tesař, švec, 2 krejčí, sedlář a další. Pamatuji si, že svícení bylo zpočátku pouze petrolejkami, při kterých jsem se i večer učil nebo se scházela mládež, a teprve později až po kolektivizaci asi v roce 1936 byla do vesnice zavedena elektřina.

Kulturní život na vesnici byl bohatý. Obyvatelé vesnice pracovali od pondělí do soboty, v neděli se nepracovalo, svátky velikonoční, vánoční a Nový rok se slavily podle pravoslavného kalendáře, ale podle českých zvyků a dále se také slavilo posvícení - termín si však nepamatuji. Mládež se scházela v létě u Štěpána Tesaře nebo Karla Tesaře k vyprávění, zpěvu a k tanci při harmonice. U Sládků byl Kulturní dům, kde se prodávalo pivo a kde se scházeli obyvatelé k různým příležitostem. Byly zde sály pro divadlo a kino, taneční zábavy, schůze a společenské hry (šachy, domino, dámu). Ve vesnici byly ochotnické divadelní soubory mládeže a dospělých, které používaly kulisy malované na plátně od pana Dreveckého, z nichž se dala sestavit část domu a místnosti, les i zahrada. Divadlo jsme jezdili hrát i do jiných českých vesnic. Dále zde byla také dechová kapela složená z obyvatel vesnice a využívající soukromé nástroje hudebníků. Za doby kolchozu pak byly zakoupeny nástroje pro 25 člennou kapelu z prostředků kolchozu - při odchodu do Čech jsme nástroje museli ponechat Ukrajincům, protože to prý byl majetek státu. Další kulturní dům se stupňovitým hledištěm pro divadlo a kino byl rozestavěn, ale válka nedovolila ho dokončit tak jako i Jandíkův parní válcový mlýn poháněný diesellovými motory a další důležité vybavení vesnice. Ve vesnici byl dále kuželník, kde se pravidelně scházel každou neděli v létě dobrovolný hasičský sbor po cvičení a kontrole vybavení.

Období soukromého hospodaření ve vesnici si sám podrobně nepamatuji, ale už jsem zažil jeho násilné ukončení asi v roce 1928 až 1930 metodami násilí, deportací na Sibiř a strachem z deportace na Sibiř a někdy i smrtí. V období soukromého hospodaření měl každý hospodář (každá rodina) pole do výměry asi 10 až 20 ha, ale největší sedláci (Siřínek) až 100 ha, na kterých se pěstovalo obilí, brambory, krmná řepa, kukuřice a hlavně „České zlato“, chmel, který byl velmi dobrým artiklem a také velkým bohatstvím vesnice. Protože vnitrozemské podnebí bylo velice příznivé (v zimě minus 25°C, asi 50 cm sněhu, v létě +25° až +30°C) pro pěstování zemědělských plodin, zeleniny a ovoce, nebylo velkým problémem při trošce znalosti o hospodaření a chuti do práce si zajistit obživu, což však nebylo tak obvyklé pro nečeské rodiny a vesnice, hlavně pro Ukrajince. Ve zdejších podmínkách se dobře dařilo pěstovat jablka, hrušky, melouny, jahody, rajčata, okurky, rybíz, angrešt, vlašské ořechy a dalo by se jistě vyjmenovat i další. Protože se ve vesnici chmel pěstoval hojně, bylo zde asi 9 sušiček chmele, z čehož většinu tvořily větrné, ale pouze u větších sedláků to byly parní.

Když se tak zmiňuji o sedlácích, tak je nutno říci, že všichni se vlastně dopracovali ke svému majetku pouze svými rukama, pílí a nesmírnou dřinou a pouze snad Siřínkovi pomohlo štěstí, když našel na svém pozemku ve staré zmljance hrnec plný zlaťáků. Za to vše pak jeho rodina za kolektivizace zažila mnoho strádání, utrpení, bolesti i smrti. Těžko se vzpomíná a zapomíná!

Zde stojí za zmínku porovnání s životem v ukrajinských vesnicích, kde jednotliví sedláci měli přibližně stejné výměry pozemků, ale domy měli pouze dřevěné - o jedné, maximálně o

dvou místnostech - a vypěstovali plodiny pouze pro vlastní obživu. Pole většinou nechávali ležet úhorem, snahy a metody českých sedláků jim byli podivné a někdy i směšné, když například vyváželi hnůj na pole nebo ho od nich kupovali. Proto a nejen proto měli čeští sedláci vždy 2x až 3x větší úrodu, což platilo i za dob kolchozu.

Způsob kolektivizace (tj. asi od roku 1929 až 1930) bylo mnoha lidmi a mnohokrát popsán, ale nikdy nelze zapomenout na ty hrůzy, strach, násilí a bezpráví, ale někdy i bohužel zradu a udavačství. Zahájení kolektivizace bylo velmi tvrdé. Celé rodiny větších sedláků (asi 12 rodin) byly nemilosrdně vystěhovány na Sibiř, majetek zkonfiskován, domy rozebrány a materiál odvezen neznámo kam. Dále, kdo odmítl vstoupit do kolchozu, byl vystěhován také nebo mu byly zabráný dobré obdělávané pozemky a dány neobdělávané a navíc vyměřeny povinné odvody naturálií (to byl případ mého otce Karla Tesaře, který však vydržel asi 2 roky a pak vstoupil do kolchozu, protože nebylo možné zabezpečit odvody naturálií z přidělených pozemků). Vzpomínám si také na velice tragický případ rodiny Jandíka, který ještě stačil večer před zatčením utéci. Jeho manželka, matka od tří dětí, pak zahynula při přepadení, když se vracela z nákupu ze Žitomíru. Děti zůstaly u rodičů matky. Později jsme se dozvěděli, že Jandík utekl do Polska a pak při zabírání Polska Ruskem až do Čech, kde ho našel jeho syn. Několika sedlákům se podařilo ještě před zatčením se ukrýt (např. Andres se skrýval asi 12 let, až z toho ochrnul a nakonec se šel sám ohlásit na obecní úřad a okres, Krejčík, Siřínek, který se skrýval v psí boudě atd.), ale stejně je zatkli a už nepustili. Těchto smutných případů bylo více a jistě byly velice obdobné všude. Ten, kdo souhlasil a šel do kolchozu, se měl celkem dobře. Vesnický kolchoz celkem dobře prosperoval. Postupně však došlo k nasazení předsedů ruské nebo ukrajinské národnosti z kraje do vedení kolchozu (Rus Kurbator), kteří hospodaření moc nerozuměli, v roce 1938 k zákazu vedení účetních knih kolchozu v českém jazyce, a tak úroveň hospodaření kolchozu poklesla. Je však nutno doplnit, že české zlato - chmel - však držel kolchoz. Ve vesnici bylo asi 20 ha chmelnic. Na trhání zralého chmelu se dováželi lidé z okolních vesnic v okruhu asi 15 km. Mnohé vesnice se bránily a nechtěly pouštět obyvatele na trhání chmele, ale lidé sami utíkali, protože věděli, že Češi dobře platí. Za dob kolchozu se pěstovaly všechny plodiny jako při soukromém hospodaření. Někde došlo k založení dalších ovocných sadů.

Za připomenutí tu stojí fakt, že do doby kolchozu ve vesnici nebyla ani jedna ukrajinská rodina, pouze tam sloužilo několik Ukrajinců jako kočích a Ukrajiněk jako děveček u českých rodin. Později přišlo nařízení na obec, že je nutno umožnit usídlení několika ukrajinským rodinám.

Přechody frontové linie po vypuknutí 2.světové války v roce nezničily vesnici, protože hlavní směry útoků byly vedeny jinde, ale většina obyvatel byla totálně nasazena v Německu nebo bojovala v ruské armádě nebo ve Svobodových jednotkách.

Odchod do Čech byl asi všude v českých vesnicích na Volyni obdobný. Z české vesnice Okolek do Čech snad kromě dvou rodin odešli všichni a po odchodu Čechů byla vesnice osídlena Ukrajinci, čímž skončila i historie české vesnice.

To jsou mé vzpomínky na život v české vesnici OKOLEK na Ukrajině.

